Broedende Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea* bij Veenhuizen

Herman Feenstra

In 2007 vonden voor het eerst sinds enkele decennia weer broedgevallen van Grote Gele Kwikstaarten plaats in Drenthe. Bij Veenhuizen was een eerste broedsel niet succesvol, maar een volgend broedgeval van vermoedelijk hetzelfde paar, 2.5 km verderop, leverde wel uitgevlogen jongen op.

De Grote Gele Kwikstaart is in Nederland een broedvogel van stromende beken met vrij zuiver water en voldoende nestelgelegenheid. Het broeden is geconcentreerd in Twente, de Achterhoek en Zuid Limburg. Daarbuiten bestaan enkele kleine populaties, en meer incidenteel worden broedplaatsen ver buiten de bekende broedgebieden gemeld. De Nederlandse stand wordt geschat op 350-380 paren (SOVON 2005). In Drenthe is het een toevallige broedvogel.

Van R. Blaauw (SBB) hoorde ik dat er in 2006 Grote Gele Kwikstaarten zaten in Veenhuizen, maar een nest werd toen niet gevonden. In voorjaar 2007 zijn de potentiële broedplaatsen langs de Norgervaart bezocht om vast te stellen of er Grote Gele Kwikstaarten broedden.

Foto 1. Nest met broedende Grote Gele Kwikstaart bij de sluis aan de Oosterwoldse weg; April 2007 (H. Feenstra).

Breeding Grey Wagtail at the sluice along the Oosterwoldse Weg.

De eerste waarnemingen

Op 12 maart werd een mannetje gezien bij de sluis Norgerhaven (mededeling R. Blaauw). Op 24 maart zat er een bedelend exemplaar bij de sluis en even later vlogen er twee exemplaren laag over het water naar een eik. Op 29 maart weer een Grote Gele Kwikstaart bij de sluis die ook verdween in een eik. Op 3 april zong een mannetje bij de sluis en werd een Roodborst verjaagd. Op 7 april zong het mannetje uit volle borst. Af en toe vloog het mannetje naar de sloot achter de sluis om te foerageren. Een vrouwtje werd niet gezien. Op 10 en 11 april was het zingende mannetje weer present. Daarna worden ze niet meer gezien. Alleen op 17 april nog een waarneming van het mannetje (waarneming A. Pot).
Nadat het mannetje bij de sluis Norgerhaven is gevlogen, werd op 13 april een nest gevonden bij de sluis aan de Oosterwoldse weg. Deze sluis ligt op 2,5 kilometer afstand van de zangpost Norgerhaven. Met Peter de Boer zou ik 13 april bij de sluis Norgerhaven gaan kijken en naar het nest zoeken. Hij dacht dat het om de sluis bij de Oosterwoldse weg ging en is daar op de heenweg gestopt om te kijken. Het nest was daar niet te missen (zie foto).
Op 13 april lagen drie eieren in het nest en op 16 april zes. Het vrouwtje liet zich die dag ook zien op het nest. Op 17, 18, 19, 22, 24, 27, 30 april en 1, 2, en 3 mei zat een broedende Grote Gele Kwikstaart op het nest. Daarna zijn de vogels niet meer gezien. De eieren hadden na 12 dagen (Glutz von Blotzheim & Bauer 1985) uit moeten zijn (28 april), maar lagen toen nog steeds in het nest. Na 4 mei zijn geen Grote Gele Kwikstaarten meer bij het nest gezien.

Volgende poging wel succesvol

Roelof Blaauw (SBB) zag na 11 april geen Grote Gele Kwikstaart meer bij de sluis Norgerhaven, maar op 9 mei waren ze er weer. Deze waarnemingen komen overeen met mijn eigen observaties. Het is daarom bijna uitgesloten dat het om twee paren gaat. Zelf zag ik op 7 mei het paar bij de sluis Norgerhaven. Het mannetje was druk aan het zingen in de buurt van de sluis. Ook het vrouwtje was present. Op 13 mei ontdekte ik het mannetje druk roepend en heen en weer vliegend tussen brug en sluis. Een nadere inspectie van de sluis was lonend. Er was een nieuw nest gebouwd, keurig verborgen tussen de vegetatie. In het nest lagen twee eieren. Op 14 mei lagen er drie eieren in het nest en op 16 mei werden vier eieren bebroed door het vrouwtje. Op 30 mei zaten er twee jongen in het nest van enige dagen oud en een niet- uitgekomen ei (zie foto). Op 31 mei en 3 juni alarmeerden beide ouders en op 6 juni waren er nog steeds twee jongen, waarvan er één op de rand van het nest zat. Op 10 juni waren ze uitgevlogen. Van de ouders en jongen was op 10 juni overigens geen spoor meer te bekennen. Op 18 juni ben ik nog een keer langs de sluis gelopen. Er was een nieuw nest gebouwd, waarschijnlijk van een Grote Gele Kwikstaart, vlak bij het vorige nest. Het nieuwe nest was leeg en bleef leeg. Op 26 juni zat er weer een Grote Gele Kwikstaart bij de sluis maar daarna zijn ze niet meer gezien.

Foto 2. Nest bij Norgerhaven met twee halfwas jongen en een niet-uitgekomen ei; 30 mei 2007 (Herman Feenstra).

Nest Norgerhaven with two halfly grown young and an unhatched egg.

Discussie

Ook in 2006 moet er bij Veenhuizen door de kwikstaarten zijn gebroed . Op 4 juli werd fel gealarmeerd door een mannetje en verdween een vrouwtje onder de brug bij de sluis Norgerhaven. Op 11 juli alarmeerden beide ouders en de dagen erna werden voedselvluchten gezien. Een nest werd niet gevonden, maar was vrijwel zeker aanwezig (waarnemingen R. Blaauw). In de nazomer bleek dat Alewijn Brouwer (SBB) en Sibert Hoeksma een paar Grote Gele Kwikstaarten bij de sluis aan de Oosterwoldse weg hadden gezien.
De aantrekkingskracht van de sluizen in Veenhuizen is niet alleen van de laatste jaren. Al in 1972 stelde Arend van Dijk er een mogelijk broedgeval vast. Uit de tussenliggende 34 jaar zijn echter geen broedpogingen bekend. Verder werden in deze periode bij Oosterhesselen in 1970, en in 1974-1976 bij Tiendeveen, mogelijke of zekere broedgevallen vastgesteld. Alleen in 1976 werden ook jongen grootgebracht (van Dijk en Van Os 1982). Verder werd buiten Veenhuizen in 2007 een paar met jong uit de dierentuin van Emmen gemeld op 1 juli (www. lauwersmeer.com). Mogelijk heeft hier dus ook een paar gebroed. Het recent opduiken van broedende Grote Gele Kwikstaarten in Drenthe staat niet op zichzelf: in vergelijking met 20-30 jaar geleden is de soort landelijk toegenomen. In 2005 werd de landelijke populatie geschat op 350-380 paren. Dit is de hoogste schatting ooit voor ons land. In 1998-2000 betrof het 240-300 paren en in 2001-2002 280-330 paren (van Dijk *et al.* 2007). Tussen Assen en Veenhuizen ligt een aantal oude, enigszins vervallen sluizen die voldoende broedplaatsen bieden aan de Grote Gele Kwikstaart. Mochten de sluizen in de toekomst worden opgeknapt, dan is het belangrijk rekening te houden met de huidige natuurwaarde.

Met dank aan: Roelof Blaauw, Peter de Boer, Alewijn Brouwer, Aaldrik Pot en Sibert Hoeksema.

Summary: Grey Wagtail *Motacilla cinerea* breeding at Veenhuizen. In spring 2007 two nests of Grey Wagtails were found at separate sluices along the same canal, some 2.5 km apart. Probably both breeding attempts were performed by the same pair, since simultaneous observations were lacking for the sites. The first attempt (nest in old brick wall of sluice) started on 10 April and a clutch of six eggs was produced. The female incubated for at least 17 days, till 3 May, but then deserted the clutch. The second attempt was started at another sluice on 11 May, eight days after the female was observed near the old nest. A clutch of three eggs was produced in a well-hidden nest. Two eggs hatched and both young fledged, probably between 6 and 10 June. Probably this breeding site had also been occupied in 2006 and, before that, in 1972. The province of Drenthe is too flat to have suitable breeding habitat with fast streams, and therefore breeding is, and always has been, occasional.

Literatuur

van den Brink H., van Dijk A., van Os B. & Venema P. 1996. Broedvogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

van Dijk A.J, Boele A., van den Bremer L., Hustings F., van Manen W., van Kleunen A., Koffijberg K., Teunissen W., van Turnhout C., Voslamber B., Willems F., Zoetebier D.& Plate C.L. 2007. Broedvogels in Nederland in 2005. SOVON-monitoringsrapport 2007/01. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen

van Dijk A.J. & van Os B.L.J. 1982. Vogels van Drenthe. Van Gorcum, Assen.

Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas. Band 10/1. Aula-Verlag, Wiesbaden.

Adres:
Fochteloërveen 10,
8428 RR Fochteloo